

Ingmar Persson

Platsen för Pers smärta

I en replik på en tidigare kritik från min sida tillvitar Hans Rosing mig åsikten att "Pers smärta i foten existerar i den fysikaliska tiden utan att existera i det fysikaliska rummet" (*Filosofisk tidskrift*, 1988:1, s 43). Denna min uppfattning, fortsätter Rosing, implicerar att det föreligger en "absolut skillnad" mellan tid och rum, något som går stick i stäv mot den moderna fysikens begreppsbyggnad.

Låt mig precisera min ståndpunkt, så att vi kan avgöra om Rosings invändning har gör för sig.

Med risk för att verka tjugig vill jag först och främst insistera på distinktionen mellan händelsen bestående i Pers förnimmande av smärta i foten och det (objekt) som förnimms i denna händelse, nämligen smärtan i foten. "Platsen för Pers smärta" kan beteckna både händelsens lokal och objektets position. Jag skall begrunda möjligheterna i nämnd ordning.

Frågan "Var äger Pers förnimmande av smärta i foten rum?" ter sig vid första påseende förbryllande. Jag skulle vilja hävda att den kan besvaras endast om den tas som likabetydande med "Var befinner sig Per när han känner smärtan i foten?" Händelser har ofta (men inte alltid) ett *subjekt* eller m a o händelser "drabbar" något ting eller väsen: det är exempelvis Per som känner smärtan. Mitt förslag går ut på att vissa händelser - bl a Pers förnimmande av smärta - bara kan rumsligt lokaliseras i den mån deras subjekt kan det. Platsen där Pers förnimmande av smärta sker kan inte anges med större precision än "där Per befinner sig när han förnimmer smärtan". Vi har - som jag tidigare har försökt visa i min polemik mot Rosing - inga skäl att gå vidare och med Rosing förlägga förnimmandet till (en viss del av) Pers hjärna.

Således går min ståndpunkt *inte* ut på att Pers förnimmande av smärta saknar *all* rumslig bestämning, att det inte äger rum *någonstans* i det fysikaliska rummet. Det är mycket möjligt att antagandet av entiteter som har temporal position, men som är i avsaknad av *alla* rumsliga bestämmningar, strider mot den moderna fysikens konception av en sammanhängande rum-tid. Däremot ser jag inte varför den tankegång som jag just har skisserat skulle göra det. Vi måste ibland nöja oss med att ange en händel-

ses rumsliga läge med en grad av bestämdhet som kan förefalla otillfredsställande i förhållande till den exakthet med vilken deras temporala position kan bestämmas, liksom vi ibland är ur stånd att fixera *när* något hände med samma precision som vi kan säga *var* det hände (jag kan inte ange *när* jag blev till - i konceptionsögonblicket? eller först senare i fosterutvecklingen? - med samma exakthet som jag kan ange *var* jag blev till). Jag tror emellertid få skulle vilja göra gällande att sambandet mellan rum och tid är så intimt att rumslig belägenhet måste kunna fixeras med samma precision (vad nu detta betyder) som tidpunkt och vice versa.

Vad nu förnimmelsens objekt, den förnumna smärtan, anbelangar, så har den, menar jag, en rumslig position bara i den bemärkelse att den förnims på en viss plats, t ex i en fot. Smärtan är ett *fenomenellt* objekt, ett objekt vars existens består i att förnimmas, och som sådant existerar den bara i det subjektiva, fenomenella rummet och inte i det intersubjektiva eller fysikaliska rummet. Vi talar om synfält och ting vilka bara existerar i dem, t ex efterbilder. I analog härmed kunde vi också tala om *känslö-* eller *förnimmelsefält* och de objekt - som exempelvis smärtor - vilka bara föreligger i dessa.

Den förnumna smärtan existerar naturligtvis också i den fenomenella tiden; den existerar här mellan tidpunkterna t_1 och t_2 om den erfars mellan dessa båda tidpunkter. Inte heller beträffande den fenomenella tiden och det fenomenella rummet vill jag således påstå att något kan ha position i den ena men sakna det i den andra. (Om det är en begreppslik sanning att något är rumsligt om och endast om det är tidsligt, borde detta gälla även för fenomenella objekt.)

Det kan dock invändas att min ståndpunkt implicerar att medan smärtan har plats endast i det fenomenella rummet, så har den position såväl i den fenomenella som den fysikaliska tiden, för även i den senare är den förhanden mellan t_1 och t_2 . Häri ligger, kan Rosing mena, min åsikts konflikt med den moderna fysiken: enligt dess tid-rumsuppfattning kan ingenting existera enbart i den fysikaliska tiden och inte i det fysikaliska rummet tillika.

Återigen står vi inför en invändning som bottnar i en missuppfattning av min tankegång. Det står inte alls klart att det ur min ståndpunkt följer att den förnumna smärtan existerar i den fysikaliska tiden (mellan t_1 och t_2). Jag har följande två påståenden på mitt samvete: (1) händelsen bestående i Pers förnimmande av smärtan i den *fysikaliska* tiden mellan t_1 och t_2 , och (2) den förnumna smärtan existerar i den fenomenella tiden mellan t_1 och t_2 . Eftersom tidsangivelserna överensstämmer, kan man - i synnerhet om man tar lätt på distinktionen mellan förnimmandet av smärta och den förnumna smärtan - vilseledas att ta (1) och (2) som intänt

för: (3) den förnumna smärtan föreligger i den fysikaliska tiden mellan t_1 och t_2 . Själv kan jag dock inte skönja hur (3) skulle kunna följa ur (1) och (2). Varför skulle man inte kunna hävda att smärtan, i kraft av sin natur som fenomenellt objekt, existerar endast i den fenomenella tiden? Om det nu verkligen är absurt att tänka sig att något har position i den fysikaliska tiden men inte i det fysikaliska rummet, är detta ett skäl mot att ta steget till (3), och jag är inte varse något skäl *för* att ta det.

Tillåt mig att sammanfatta: Uttrycket "platsen för Pers smärta" är tve-tydigt: det kan dels beteckna platsen där Pers fönimmande av smärta sker, dels platsen där den förnumna smärtan förnims. I det förra fallet har vi en entitet som har position såväl i den fysikaliska tiden som i det fysikaliska rummet (om än en oväntat obestämd sådan), medan vi i det senare fallet bevitnar en entitet som varken existerar i den fysikaliska tiden eller det fysikaliska rummet (men väl i den fenomenella rum - tiden). Som synes ger ingen av de båda tolkningarna belägg för Rosings anklagelse att jag befinner mig i konflikt med den moderna fysiken genom att postulera företeelser vilka existerar i den fysikaliska tiden, utan att göra det i det fysikaliska rummet.